

роботі методами самовідповідальності, самоконтролю, саморегуляції, були соціально активними особистостями та співпереживали за спільну справу.

Спираючись на проведене дослідження, констатуємо, що організації студентського самоврядування як соціальний та педагогічний феномен мали значний виховний потенціал, який проявлявся у різноманітності напрямів виховання. Упровадженню в сучасних умовах підлягають: соціально-правовий захист, навчальна та науково-педагогічна, видавнича та політична діяльність органів студентського самоврядування. Саме реалізація цих напрямів діяльності в комплексі дозволяє формувати і розвивати такі якості, здібності, знання, уміння і навички, які необхідні конкурентоздатному випускнику на ринку праці, допомагає йому в розв'язанні професійних задач та самореалізації як спеціаліста та особистості.

Список використаних джерел

1. Багалеї Д. І., Сумцов Н. Ф., Бузескул В. П. Краткий очерк истории Харьковского университета за первые 100 лет его существования: 1805–1905 гг. Харьков : Типография университета, 1906. 329 с.
2. Коллард Ю. Ж. Спогади юнацьких днів, 1897–1906 рр.: Українська студентська громада в Харкові і Революційна українська партія (РУП). Торонто : Срібна сурма, 1972. 223 с.
3. Костомаров Н. І. Українофільство. *Русская старина*. 1881. Т. 30. С. 319–331.
4. Кращенко Ю. Виховний потенціал системи студентського самоврядування. *Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки*. Полтава, 2015. Вип. 16. С. 138–146.
5. Мельгунов С. П. Из истории студенческих обществ в русских университетах. Москва : Изд. журн. «Правда», 1904. 71 с.
6. Мокляк В. М. Студентське самоврядування в історії розвитку вищої школи України (XIX–початок ХХ століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Полтава, 2011. 256 с.
7. О студенческих организациях и об устройстве собраний в стенах высших учебных заведений. *Полное собрание законов Российской империи*. Ч. III. Санкт-Петербург, 1910. Т. 27. С. 352–353.

Петренко Ірина Миколаївна

*д. і. н., професор, завідувач кафедри педагогіки та суспільних наук,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет
економіки і торгівлі», poonsku@ukr.net*

РОЗВИТОК ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК ВАЖЛИВА ПРОБЛЕМА ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО РАКУРСУ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Актуальність виховання студентської молоді зумовлена тим, що воно спрямовано на вироблення необхідних компетентностей, які стосуються фізичного, емоційного, соціального, міжкультурного розвитку та підготовки до життя і професійної діяльності. Ідеться також про формування рис характеру, обов'язкових у суспільстві для всіх людей і, зокрема, молодих як виконавців певних соціальних ролей. Само поняття «виховання» в європейській педагогіці означає сукупність виховних дій, що спрямовують як соціалізацію людини загалом, так і окремі складники цього процесу. Концепція національного виховання студентської молоді України містить такі напрямки: національно-патріотичне

виховання, інтелектуально-духовне виховання, громадянсько-правове виховання, моральне виховання, екологічне виховання, естетичне виховання виховання, трудовн виховання та фізичне виховання. Комптентістний підхід до їх організації має бути спрямований саме на формування ідентичності студентської молоді.

Розглядаючи в контексті цього процесу поняття «ідентичність», слід зазначити, що воно представляє сукупність властивостей, що характеризують і відрізняють певного суб'єкта та вказують на його характеристики і особливості, зокрема як молодій людини. Це поняття можна використати також щодо визначення студентської молоді як соціальної групи. Ідентичність базується на розмежуванні, виокремленні індивіда, водночас визначає цілісність особистості. Ерік Еріксон визначає Я-ідентичність як особистісну зрілість, яку індивід у кінці юності взяв з дитячих років, щоб бути готовим до виконання завдань дорослого життя. Ганс-Петер Фрай і Карл Гаусер визначають ідентичність як процес саморефлексії індивіда. Людина визначає свою ідентичність, опрацьовуючи різні види досвіду, у тому числі внутрішні, зовнішні, актуальні та збережені. Складовими ідентичності людини вважається самоконцепція, самовідчуття цінностей і контрольна інстанція. І завдання індивіда полягає в тому, щоб узгоджувати між собою ці три інстанції.

У молодіжному віці ідентичність означає своєрідну комбінацію особистих даних індивіда як ім'я, вік, стать, вид діяльності, професію тощо, які характеризують його і дозволяють відрізнити від інших. В психологічному сенсі йдеться про своєрідну структуру особистості, пов'язану з розумінням власної ідентичності, самоусвідомленням і розумінням того, ким є певна людина чи ким вона хоче стати. Ідентичність означає також, що людина усвідомлює себе, свій характер, позицію в світі тощо. Саме вказані якості виступають передумовою ефективного виховного процесу.

При цьому молода людина ідентифікує себе з певною студентською спільнотою, колективом відповідного вищого навчального закладу тощо, приймаючи їх характеристики як свої і формуючи свої особисті критерії. Таким чином, можна говорити як про індивідуальну, так і групову ідентичність, що сприяє формуванню власної. При цьому усвідомлення молодою людиною своєї ідентичності не завжди співпадає з ідентифікацією її навколишнім соціальним середовищем.

За Еріксоном, у молодіжній фазі життя людина повинна закріпити свою соціальну роль, а суспільство має дати для цього час і створити необхідні умови закріплення (consolidation), як вважав Е. Еріксон, відбувається наприкінці періоду юності, який включає і студентські роки. Тут закінчується дитинство і починається доросле життя, що включає синтез здібностей, переконань і ідентифікації дитинства. При цьому самі студенти повинні виступати активними учасниками свого виховання та розвитку і несуть відповідальність за їх результати.

Ідентичність виступає фундаментом будь-якої особистості, характеристикою її психосоціального добробуту та результатом виховної діяльності і включає такі моменти: а) внутрішню тотожність суб'єкта при сприйнятті навколишнього світу, усвідомлення себе як унікальної автономної індивідуальності; б) тотожність особистих і соціальних світоглядних установок; в) почуття включеності Я-людини в певну соціальну спільноту.

Пошук молоді людиною своєї ідентичності включає і знаходження власної соціальної ролі, чого очікує і суспільство. Відомо, що ідентифікація з певною групою часто є результатом виховання і зовнішнього примусового обов'язку. Якщо ж юнак чи дівчина не знаходить стабільної ідентичності, свого місця в житті чи ролі в суспільстві, говорять про дифузю ідентичності, яка проявляється саме в цей період. Значною психологічною проблемою для молоді людини може стати небажана втрата ідентичності, розрив з певною соціальною групою, як, наприклад, сім'я, студентський колектив, друзі, неформальна група. Оскільки даний індивід вже не ідентифікує або не може ідентифікувати себе з цими групами він потрапляє у фізичну та психічну ізоляцію. Вважається, що людина втрачає свою ідентичність, якщо вона так змінюється, у т. ч. під зовнішнім впливом, що втрачає суттєві критерії, завдяки яким вона себе ідентифікує і ідентифікують її навколишні. Або ж коли зникають інстанції, які здійснюють ідентифікацію, чи відпадають суттєві критерії ідентифікації (наприклад, втрата громадянства тощо).

Варто наголосити, що в людині і, зокрема, молодій «пересікаються» різні ідентичності: громадянська, соціальна, національна, культурна, політична, релігійна тощо. Слід зазначити, що ідентичність визначається як належністю до певної групи, так і відповідними соціальними ролями. Оскільки ідентичність базується не лише на належності до якоїсь однієї групи. Молода людина водночас може усвідомлювати себе не тільки студентом та членом певного колективу, соціальної групи, а й громадянином відповідної країни, мешканцем якогось регіону, представником певної нації і, зрозуміло, – членом сім'ї зі своїми обов'язками тощо. Тому формування ідентичності є процесом виховання різних ідентичностей, який однозначно має бути комплексним і включати різні напрямки, засоби і форми.

Загалом же розвиток ідентичності людини, як вважають Рольф Ертер та Лео Монтада, базується на двох процесах – пізнанні та формуванні себе. З соціологічної та педагогічної точок зору на першому плані знаходяться критерії самооцінки, які для індивідів та соціальних груп є суттєвими в контексті цінностей сучасного громадянського суспільства. Дослідниця з США – психолог з проблем розвитку Джейн Левінгер Вайсман сформулювала основоположну психологічну теорію формування особистої ідентичності. Вона виходила із структурних рамок формування особистого зразка значень (engl. «frameworks of meaning») і розділила їх на дев'ять сходинок, які можуть бути пройдені або створені впродовж розвитку. Кожна сходинка означає нові переживання і розуміння ідентичності, більшу гнучкість і міру свободи в діях та поведінці.

Ключовою метою виховання студентської молоді ідентичність виступає, перш за все, у силу таких своїх компонентів як:

1) когнітивний (наявність відповідних знань, самоусвідомлення своєї особистості, належність до певної соціальної групи тощо);

2) ціннісний (сформованість певних цінностей, позитивне, негативне або амбівалентне ставлення до системи цінностей);

3) мотиваційний (сформованість потреб, інтересів та мотивів, спрямованих на всебічний розвиток особистості);

4) емоційний (прийняття або неприйняття своєї належності до певної соціальної групи, а також самооцінка);

5) діяльнісний (участь у соціальній діяльності, що має особистісне і суспільне значення).

Результати виховання студентської молоді значною мірою визначаються рівнем сформованості відповідної ідентичності. Наприклад, сутністю персональної, особистісної ідентичності є усвідомлення людиною самої себе, здатність до відособлення від інших, вміння відрефлексувати себе як унікальну особистість. Це означає тілесну самість, само ідентичність, самоповагу, само-рефлексію та самоствердження.

Соціальна ідентичність студентської молоді виступає метою громадянського виховання, формування почуття належності до спільноти громадян своєї країни, що дозволяє діяти колективно в інтересах держави. У результаті комунікації та взаємодії студентської молоді виникає групова ідентичність як ототожнення себе з групою, усвідомлення внутрішньої солідарності з ідеалами певної соціальної спільноти, відчуття значення власної ідентичності для інших членів студентського колективу. Значимою для молодого людини є вікова ідентичність, оскільки йдеться не тільки про певні особливості віку людини, а й про набір нормативно-рольових характеристик. В студентські роки активно формується професійна ідентичність як процес самоототожнення з іншими представниками професійного середовища, а також механізм входження в професійну діяльність. Культурна ідентичність студентської молоді передбачає процес співвідношення себе з суспільством на основі культурних знань, цінностей, символів, елементів традиційної та сучасної культури.

Таким чином, пошук молодою людиною своєї ідентичності зумовлений потребою знайти сенс життя, осмислити свою сутність та виробити відповідну соціокультурну ідентичність. Сукупність ідентичностей молодого людини виступає важливою ціннісною основою всебічного розвитку особистості молодого людини. Таким чином, сформовані в процесі виховання студентської молоді різнопланові функції ідентичності зводяться до успішної реалізації проблем розвитку, збереження та трансформації особистісної ідентичності, що базується на соціальній та індивідуальній практиці.

Список використаних джерел

1. Концепція національного виховання студентської молоді. Додаток до рішення Колегії МОН України від 25 червня 2009 р., протокол № 7/2-4.